

Justitiedepartementet
Ju2022/03315

Yttrande SOU 2022:64 En ny ordning för asylsökandes boende

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Länsstyrelsen Östergötland delar inte förslaget att tilldelningen av boendeplatser ska genomföras utifrån utgångspunkten att alla asylsökande bor på asylboende och att förmåner villkoras till asylsökandes val av boende under asyltiden. Länsstyrelsen är väl medveten om de negativa aspekterna av eget boende, men tiden i asylprocessen kan många gånger bli lång och det finns positiva aspekter av eget boende som kan bidra till att stärka asylsökandes integritet, välbefinnande och känsla av egenmakt. I utredningen redovisas olika åtgärder för att asylboendena ska framstå som mer tilltalande. Länsstyrelsen bedömer att de föreslagna åtgärderna för att göra asylboendena trygga, säkra, tillgängliga och att underlätta verksamhet på boendena i större utsträckning kan bidra till att fler asylsökande väljer denna boendeform.

Utredningen har stort fokus på sanktioner för att få ett ordnat mottagande av asylsökande och nyanlända. Länsstyrelsen ställer sig tveksam till i vilken utsträckning de föreslagna sanktionerna kommer leda till de önskade effekter som redovisas i utredningen. Länsstyrelsen bedömer också att sanktionerna inte alltid står i proportion till de föreslagna förändringarnas effekter.

Länsstyrelsen välkomnar utredningens förslag att Migrationsverkets boendebestånd för asylsökande ska vara trygga och säkra boenden som främjar asylsökandes eget ansvar och självbestämmande, och att barnen ska tillförsäkras en boendemiljö med utrymme för lek och skolarbete.

Länsstyrelsen vill också understryka betydelsen av lokalisering av asylboenden i samhällen med tillgång till allmänna kommunikationsmedel och i anslutning till större orter med god arbetsmarknad och samhällsservice.

Asylboenden ska enligt förslaget bestå av drygt två tredjedelar lägenheter och en tredjedel kollektiva boenden. Länsstyrelsen välkomnar

förslaget att majoriteten av asylboendena fortsatt kommer bestå av lägenheter. Lägenhetsboende är det alternativ som är mest hemligt, särskilt för barn. Bostadsbrist och höga hyreskostnader kan göra det svårt att tillhandahålla lägenhetsboende i storstadsregionerna.

Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att barnperspektivet vägs in vid alla förändringar där barn finns med, till exempel vid förslag om förändringar i lagar och förordningar och vid planering av nya boenden och att dessa föregås av barnkonsekvensanalyser för att säkerställa att barns och ungas behov och rättigheter beaktas. Länsstyrelsen vill också lyfta fram vikten av ett jämställdhetsperspektiv vid förändringar och att beakta tänkbara effekter på integrationen.

Länsstyrelsen vill lyfta fram vikten av att väga in behov och rättigheter hos asylsökande som befinner sig i särskilt utsatta situationer vid förändringar och när nya boenden planeras, för att tillförsäkra en boendemiljö som är trygg och säker för alla asylsökande. Länsstyrelsen vill också understryka betydelsen av kompetens och erfarenhet hos tjänstepersoner som möter målgruppen för att tidigt upptäcka och identifiera behov av riktade insatser, exempelvis speciella behov kopplat till val av boende under asyltiden.

Länsstyrelsen vill lyfta fram vikten av ett jämnt mottagande över landet och att det finns en helhetssyn kring boendet från asyltid till etablering, exempelvis vad gäller ansvaret för kommuner och staten.

De synpunkter och kommentarer som Länsstyrelsen lämnar i remissvaret omfattar både asylsökande och personer enligt massflyktsdirektivet, om inget annat anges.

4. Boende på asylboende

4.2 Asylsökande ska tilldelas en plats på ett asylboende

Länsstyrelsen är tveksam till i vilken utsträckning ett ökat antal asylsökande i asylboenden bidrar till minskad segregation och en jämnare fördelning av nyanlända mellan kommunerna. Länsstyrelsen bedömer att många kommer välja att flytta ut från asylboenden på egen hand till kommuner där släkt och vänner finns istället för anvisning till bosättning i kommun.

Länsstyrelsen instämmer med utredningens målsättning att göra tiden i asylprocessen så kort som möjlig, men där saknar Länsstyrelsen ett resonemang kring Migrationsdomstolarna. Med dagens låga bifallsfrekvens i asylärenden och där närmare 90% överklagar sina asylbeslut till Migrationsdomstolen bör regeringen även se över domstolarnas förutsättningar med att hålla handläggningstiderna på en rimlig nivå, för att tiden i asylprocessen ska bli så kort som möjlig.

4.3 Boende på asylboende som villkor för dag ersättning och särskilt bidrag

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag att det ekonomiska stödet till asylsökande villkoras beroende på hur asylsökande väljer att bo under asyltiden. Så länge som eget boende är ett alternativ anser Länsstyrelsen att valet av boendeform inte ska kopplas till rätten till ekonomiskt stöd. Utredningen ser möjligheten till dag ersättning och särskilt bidrag samt undantag från skyldighet att ha arbetstillstånd som förhållandevis starka incitament för flertalet asylsökande att välja bo i asylboende. Länsstyrelsen bedömer att de föreslagna villkoren inte kommer att ha någon större påverkan på asylsökandes val av boende. Samtidigt konstaterar utredningen att åtgärder med inskränkning av det ekonomiska stödet för att minska antalet asylsökande som väljer eget boende har gett begränsat resultat. Utredningen framhåller också att kortare handläggningstider och en låg bifallsfrekvens för asylärenden kan göra att drivkraften att arbeta under asyltiden minskar, vilket också kan göra att färre asylsökande väljer att bo i asylboenden.

Länsstyrelsen instämmer med utredningens antagande att förslagen kan innebära fler överklaganden och mål hos de allmänna förvaltningsdomstolarna. Utredningen bedömer dock att ökningen kommer bli av mindre omfattning. Länsstyrelsen delar inte utredningens bedömning, utan bedömer att förslagen kommer innebära en större ökning av ärenden hos berörda myndigheter.

4.3.2 Undantag från villkoret i enskilda fall

Ett undantag från villkoret är asylsökande som bor tillsammans med nära familjemedlemmar. I utredningens definition av nära familjemedlemmar avses normalt make eller maka, sambo, underåriga barn eller föräldrar till underåriga barn. Kravet är att par ska ha sammanbott i utlandet. Länsstyrelsen lyfta fram att hbtqi-personers perspektiv behöver beaktas. Det finns individer som inte har delat hushåll med varandra före ankomst till Sverige, på grund av lagar i länder där exempelvis samkönade relationer kriminaliseras och där förföljelse och diskriminering av hbtqi-personer är vanligt förekommande.

4.4.1 Asylsökande ska bo på asylboende för att undantas från kravet på arbetstillstånd

Länsstyrelsen avvisar utredningens förslag att asylsökande som huvudregel ska bo på asylboende för att kunna undantas från kravet på arbetstillstånd. Länsstyrelsen anser att varje människas vilja och förmåga att arbeta ska tas tillvara. Att villkora asylsökandes möjlighet att arbeta ger fel signaler och Länsstyrelsen ser inga positiva effekter av detta, varken på individ- eller samhällsnivå. Att arbeta och försörja sig är en

tydlig signal från samhället som förstärker arbetslinjen att det ska vara lönsamt att arbeta. Ett arbete bidrar också till egenansvar och självbestämmande och är en viktig nyckel till integration. Länsstyrelsen ser en risk, vilket också utredningen nämner, att fler asylsökande kommer arbeta utan att ha rätt till det.

4.6.2 Bestämmelsen ska även gälla kommuner som ordnar boende för personer som omfattas av massflyktsdirektivet

Länsstyrelsen anser att bestämmelserna även bör gälla kommuner som ordnar boende för personer som omfattas av massflyktsdirektivet. Länsstyrelsen vill här särskilt framhålla vikten av tydliga rutiner i vilka situationer det kan bli aktuellt för kommuner att undersöka om någon har flyttat från boendet.

4.7 Kontroll av asylsökande som inte bor på asylboende

Länsstyrelsen instämmer med utredningens förslag att asylsökande som inte bor på asylboende ska vara skyldiga att underrätta Migrationsverket om sin bostadsadress. Vuxna asylsökande som ordnar boende på egen hand ska vara skyldiga att hålla Migrationsverket underrättade om aktuell och korrekt bostadsadress för att vara tillgängliga under asylprocessen för att deras asylansökan ska prövas. Länsstyrelsen anser att det är rimligt att ansvaret vilar på den asylsökande och att det inte är tillräckligt med att uppfylla sin skyldighet genom att ange adresser som Poste Restante, postbox eller lokal.

4.7.2 Asylsökande som inte bor på asylboende ska anses ha återkallat sin asylansökan om de inte anger sin bostadsadress

Vi vill föra fram att det kan finnas omständigheter då Migrationsverket inte lyckas etablera kontakt med den asylsökande och som ligger utanför individens kontroll. Länsstyrelsen vill betona vikten av att Migrationsverket arbetar aktivt för att upprätta kontakten med de asylsökande och att det går rimlig tid innan myndigheten återkallar asylansökan. Det finns, som utredningen också påtalar, en risk med att skriva av ärendet om uppehållstillstånd och förlora kontakten med asylsökande som då saknar rätt att vistas i Sverige.

4.8.1 Det ska förmedlas att asylsökande bor på asylboende

För att få fler asylsökande att välja bo på asylboende föreslår utredningen att Migrationsverket ska arbeta med information till asylsökande. Informationen ska bland annat innehålla var asylboendena är lokaliserade och hur de är utformade, att andra aktörers verksamhet ska integreras på asylboendet och att Migrationsverket ska samverka med andra aktörer för att främja verksamhet på boendena. Länsstyrelsen vill här betona vikten av att ge asylsökande tydlig information om

boendeformerna under asyltiden och att beskriva konsekvenserna av boendialternativen för att asylsökande ska kunna ta väl avvägda beslut.

4.8.2 Migrationsverket bör vidta åtgärder för att fler ska bo på asylboende

Utredningen föreslår att asylboendena ska ligga relativt nära Migrationsverkets verksamheter, vilket kommer innebära en viss koncentration av boenden kring fem orter. Länsstyrelsen instämmer med utredningen att det finns fördelar med att integrera asylprövningen med Migrationsverkets asylboenden, för att underlätta för asylsökande att få den information de behöver och en ömsesidig möjlighet till kontakt med Migrationsverket. Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att det är bra att Migrationsverket har en överkapacitet av boendeplatser för att ha lediga platser vid ett plötsligt förändrat boendebehov.

Länsstyrelsen befarar att den erfarenhet och kompetens som finns i landet kring målgruppen riskerar att gå förlorad vid en koncentration av boenden. Vid en kraftig ökning av asylsökande kan kompetensen behöva byggas upp igen. Samtidigt som det finns mindre och medelstora kommuner som önskar ha ett mottagande av asylsökande och som har kapacitet att ta emot. Utredningen bedömer att en koncentration av boenden leder till bättre planeringsförutsättningar för kommuner och regioner, men att belastningen kommer bli högre att upprätthålla välfärdstjänster och samhällsservice samtidigt som påfrestningen på civilsamhällets aktörer kommer öka. Länsstyrelsen vill betona betydelsen av civilsamhället som gör stora insatser för asylsökande och är en mycket viktig aktör för asylsökandes välbefinnande. Länsstyrelsen kan inte nog understryka vikten av tidig dialog och samverkan med kommuner och regioner i planeringen av boenden, där Migrationsverket, med civila samhället och länsstyrelserna är viktiga aktörer.

Länsstyrelsen välkomnar utredningens rekommendation till regeringen att överväga att ersätta kostnaden för att åka kollektivt, till exempel genom att inkludera ett månadskort, i de utgifter som kan ersättas inom ramen för det särskilda bidraget då ersättningsnivåerna till asylsökande varit oförändrade sedan 1994.

4.8.3 Prövning av asylansökan och aktiviteter för asylsökande bör integreras med asylboendet

Länsstyrelsen instämmer med utredningen att det underlättar för TIA-aktörer att nå fler asylsökande om insatser erbjuds på eller i nära anslutning till asylboende om fler väljer att bo på asylboenden. Idag är det en stor utmaning för aktörerna att nå målgruppen. Länsstyrelsen vill betona vikten av att alla asylsökande, oberoende av boendeform, får information om insatser och ges samma förutsättningar att delta i

aktiviteter. Länsstyrelsen konstaterar också att om asylboendena koncentreras runt ett fåtal städer finns en risk att kunskap och erfarenheter om målgruppen försvinner i flera län.

4.8.4 Migrationsverket bör samverka med andra aktörer för att underlätta verksamhet vid asylboende

Länsstyrelsen välkomnar förslaget att ge Migrationsverket i uppdrag att samverka med andra aktörer i syfte att underlätta för anordnare av TIA-insatser att nå ut till asylsökande, då det är en stor utmaning att nå målgruppen.

Länsstyrelsen ser behov av en mer utförlig beskrivning av förslaget att ge Migrationsverket i uppdrag att samverka centralt med andra aktörer, exempelvis hur samordningen och samverkan är tänkt att ske och hur aktiviteter kan bedrivas på boenden på ett tryggt sätt. Länsstyrelsen saknar en beskrivning över hur utredningen ser på Länsstyrelsens uppdrag att samordna TIA-insatser i förhållande till Migrationsverkets tilltänkta uppdrag kring samordning och samverkan.

5. Deltagande i samhällsintroduktion

5.2 Ett lagreglerat uppdrag att anordna samhällsintroduktion

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att Migrationsverkets uppdrag att anordna samhällsintroduktionen regleras i lag och att Migrationsverket ska arbeta aktivt för att säkerställa att fler deltar i samhällsintroduktionen.

5.2.1 Migrationsverkets uppdrag att anordna samhällsintroduktion ska regleras i lag/barn under 15 år

Länsstyrelsen har svårt att ta ställning till om samhällsintroduktion ska erbjudas barn yngre än 15 år och hade önskat en fördjupad analys ur ett barnrättsperspektiv.

5.4.1 Asylsökande ska ha genomfört samhällsintroduktionen för att undantas från kravet på arbetstillstånd

Länsstyrelsen ställer sig tveksam till utredningens förslag att deltagande i samhällsintroduktionen ska vara villkor för undantag från kravet på arbetstillstånd. Länsstyrelsen anser att sanktionen inte står i proportion till samhällsintroduktionens nuvarande form. Att arbeta och försörja sig är också en tydlig signal från samhällets sida som bidrar till delaktighet i samhället. Länsstyrelsen uppfattar också att utredningen sätter stor tilltro till de förväntade effekterna av samhällsintroduktionen. Länsstyrelsen hade välkomnat utredningens tankar kring framtida omfattning och kvalitetssäkring av samhällsintroduktionen.

6. Åtgärder vid misskötsamhet på asylboenden

6.2.1 Dagersättningen ska kunna sättas ned för asylsökande som missköter sig

Länsstyrelsen delar utredningens ståndpunkt om vikten av att motverka brott och misskötsamhet på asylboenden för att åstadkomma en trygg och säker boendemiljö. Däremot är Länsstyrelsen tveksam till utredningens förslag att koppla sanktioner till skötsamhet på boendet som villkor för dagarsättning och om dessa kommer ha önskad effekt. Mindre boenden med hög personaltäthet och med personal med särskild kompetens att arbeta med målgruppen samt möjlighet till aktiviteter och sysselsättning ser Länsstyrelsen som åtgärder som i större utsträckning bidrar till trygghet och säkerhet. Det är viktigt att det sker på ett rättssäkert sätt om överträdelser av gemensamma ordningsregler på asylboenden ska vara skäl till sanktioner. Det kan vara svåra bedömningar om omfattningen och karaktären på misskötsamheten ska betraktas som allvarlig och vara skäl till nedsättning av det ekonomiska stödet och omplacering till annat boende.

6.3.1 Omplacering till ett annat asylboende

Länsstyrelsen avvisar förslaget om att ge Migrationsverket i uppdrag att införa särskilda boenden innan en djupare analys och riskbedömning av denna typ av boenden och konsekvenser av dessa genomförts.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan. Ange ärendets diarienummer eller ärendebeteckning vid kontakt med Länsstyrelsen. Du hittar numret uppe till höger på första sidan.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Ann Holmlid med integrationsutvecklare Kirsti Ollikainen och Yvonne Thorsson som föredragande.

I den slutgiltiga handläggningen har enhetschef Linda Pergelius Thorbjörnson, integrationsutvecklare Emma Gunnarsson och Anna Ekermo Tagesson, integrationssamordnare Annelie Ingmar, samordnare för mänskliga rättigheter Alma Basic på Enheten för social hållbarhet och verksamhetscontroller Dennis Callejas Gidlund på Enheten för ledningsstöd lokaler och service bidragit i remissvaret.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.